

תוכן עניינים

3.....	מבוא
6.....	מתודולוגיה
8.....	פרק א': מוסר וריאליזם בפוליטיקה
16.....	פרק ב': מדיניות החוץ של ישראל ויעדיה באפריקה
21.....	פרק ג': יחסי החוץ של ישראל ואפריקה בשנים 1948-1994
25.....	פרק ד': יחסי החוץ של ישראל ואפריקה בשנים 1994-2016
27.....	פרק ה': מסקנות וסיכום
30.....	ביליוגרפיה

מבוא

משאנו עוסקים סוגיית היחסים הבינלאומיים, הרי שאנו עוסקים הן בחקר מדיניות החוץ אותה מנהלות מדינות, והן בניתוחן של סוגיות בינלאומיות, כגון יחסי התלות והגומלין אשר מתקיימים בין מדינות לבין ממשלים שונים בעולמנו. נוכחותה של יבשת אפריקה על בימת הפוליטיקה העולמית היא אינה בגדר חדשה מרעשה וייחודית למאה ה-20. החל מתקופת העת העתיקה ועד שלהי המאה ה-19, התקיימו קשרי כלכלה ומסחר משגשגים, עם גורמים השוכנים מחוץ ליבשת אפריקה. קשרי המסחר הללו באו לכדי ביטוי בין היתר בצמיחתן של קהילות אפריקניות באירופה, אמריקה ואסיה. בסיומו של המשטר הקולוניאלי הפכה חבשת אפריקה למושאם של היחסים הבינלאומיים, כאשר אפריקה מתפקדת כיבשת לווין של מעצמות מערכיות, כגון אנגליה, צרפת ועוד. דרום אפריקה היא מדינה שונה וייחודית בנופה של אפריקה, מאחר ודרום אפריקה החלה כמושבה קולוניאלית הולנדית, שמאוחר יותר הפכה למושבה בריטית, כאשר הלבנים שמהווים את המיעוט שולטים במדינה, בעוד שמרובה של המדינה המכילה רוב שחור, נשללו זכויות אשר להם היו זכאים הלבנים בדרום אפריקה. בעבודה זאת בחרתי לעסוק בדרום אפריקה ויחסי החוץ שלה עם ישראל החל משנת 1948, ועד ימינו. דרום אפריקה מהווה את אחת מן המדינות החשובות והמובילות ביבשת אפריקה; כלכלת דרום אפריקה היא הגדולה ביותר ביבשת אפריקה. דרום אפריקה עתירה באוצרות טבע רבים, בעלת תשתית כלכלית ענפה ומפותחת, כמו גם קיימים בה מרבצים של יהלומים, זהב, פחם ופלטינה, כאשר באופן טבעי מהווים את ענפי הייצוא העיקריים שלה (נוברגר, 2011).

יחסי החוץ של ישראל ודרום אפריקה ידעו תמורות רבות במהלך העשורים האחרונים, וזאת לאחר שמדינת ישראל החליטה לשנות לסירוגין את מדיניותה כלפי משטר האפרטהייד, שהיה קיים באותן השנים בדרום אפריקה. זאת אף על פי שדרום אפריקה הייתה אחת מן המדינות שהצביעו בעד תכנית החלוקה של האו"ם, והייתה אחת המדינות אשר הכירו דה פקטו במדינת ישראל. מדיניות החוץ של מדינת ישראל בעשוריה הראשונים התאפיינו בשאיפתה של ישראל לנהל קשרים על כלל מדינות אפריקה השחורות, ולתבוע דריסת רגל ביבשת השחורה. מדינת ישראל בחרה בעשורים הראשונים לקיומה להרחיב את פעילותה הדיפלומטית עם כמעט כלל מדינות אפריקה השחורות, בעוד שכלפי דרום אפריקה, נקטה ישראל קו בו גינתה באופן פומבי ישראל את שלטון האפרטהייד בדרום אפריקה, הן באו"ם והן פורומים בינלאומיים. מלחמת ששת הימים היוותה נקודת תפנית בעבור יחסיהן של ישראל ודרום אפריקה, אז נקטה דרום

מתודולוגיה

שאלת המחקר אותה אני מתעתדת לחקור במחקר זה היא כאמור, מהן הסיבות לתמורות במדיניות החוץ של ישראל כלפי דרום אפריקה הן מבחינת סוגיית המסחר והן מבחינת סוגיית הכלכלה, מאז סיומו של משטר האפרטהייד בדרום אפריקה בשנת 1994? המחקר אותו אני מתכוונת לערוך הינו מחקר איכותני. מחקר איכותני הינו מחקר אשר מתמקד בתיאורן וביאורן של התנהגויות כמו גם תפיסות. זהו מחקר תיאורי ופרשני אשר מנסה להגיע לכדי הבנה סובייקטיבית אודות מושא המחקר וזאת לרוב ללא השערה מוקדמת (הריסון, 2005). גישת המחקר הינה גישת הריאל פוליטיק, גישה לחקר היחסים הבינלאומיים, הגורסת כי המדינה היא השחקן החזק ביותר על בימת הפוליטיקה העולמית, ושאיפתה של המדינה מונעת משאיפותיה לכוח ועוצמה, כמו מתוך שאיפה למימוש האינטרסים שלה. המחקר אותו מתכוונת לערוך יתבסס בעיקרו על מקורות קיימים לנתונים פוליטיים. כוונתי היא לעשות שימוש בניתוח משני, כלומר לנתח נתונים שכבר נאספו קודם לכן בידי גוף אחר (שם, 2005). מתוך כך כוונתי היא לגזור מסקנות מתוך עקרונות ראשוניים בתהליך של ניתוח נתונים ועיון. כוונתי לעשות שימוש בניתוחים שניוניים, קרי ניתוח נתונים שנאספו ופורשו על ידי אחרים. מטרתי היא לעמוד על הסיבות במדיניות החוץ של ישראל כלפי דרום אפריקה הן מבחינת סוגיית המסחר והן מבחינת סוגיית הכלכלה, מאז סיומו של משטר האפרטהייד בדרום אפריקה בשנת 1994, כמו גם להציג את מניעיה של ישראל בקימה של מדיניות חוץ עם דרום אפריקה. מטרתי היא לחקור את השינויים שהובילו לתמורות ביחסים הדיפלומטיים וכיצד ניתן לראותם באים לידי ביטוי הלכה למעשה במישור המסחרי והכלכלי בין שתי המדינות.

השערת המחקר שלי היא כי מדיניות החוץ של ישראל מונעת על ידי אינטרסים כלכליים מובהקים במהלך יחסיה הדיפלומטיים עם דרום אפריקה לכל אורך שנות קיומה של מדינת ישראל. הנחתה היא כי ישראל קיימה יחסים עם דרום אפריקה כל זמן שהדבר היה לה נוח; הוכחות לכך קיימות בתחילת שנות ה-60 כאשר ישראל העדיפה באופן מובהק לחזק את קשרי החוץ שלה עם מדינות אפריקה השחורות ולא עם השלטון הלבן בדרום אפריקה. בשלהי שנות ה-60, וביתר שאת במלחמת יום הכיפורים, כמעט כלל מדינות אפריקה, למעט ארבע, ניתקו את קשריהן הדיפלומטיים עם ישראל (חזן, 1984). מדינת ישראל לא יכלה להרשות לעצמה להישאר נטולת ידידים ביבשת השחורה ולכן פנתה לדרום אפריקה – דבר שלא הייתה עושה אלמלא ניתקו עמה המדינות השחורות את הקשרים הדיפלומטיים. הוכחה נוספת להיותה של ישראל בעלת אינטרס